

Kultur- kritik i bly

Tyske Anselm Kiefer har i Copenhagen Contemporary skabt en dystert katedral for eftertanken. Det er der i allerhøjeste grad brug for i disse år, hvor demokratiet står sin afgørende prøve, og de gamle, fredsbevarende institutioner er truet

Udstilling

★★★★★

AF LISBETH BONDE
kultur@k.dk

Anselm Kiefer, der er født i "Stunde Null", det vil sige i 1945, hvor Tyskland lå i ruiner, minder os fortløbende om krigen, men også om vigtigheden af at kende vores fortid for at dæmme op for historieløsheden og de deraf følgende potentielle nye krige. Otte store værker af den tyske mester kan nu opleves i Copenhagen Contemporary.

Værkerne – fire malerier og fire skulpturer – vises for første gang uden for Anselm Kiefers 35.000 kvadratmeter store atelier vest for Paris. Kun en lille skare, som har besøgt ham der, har set dem før. Der er tale om fire mere end 5 meter høje og op til 11 meter brede malerier med ørkenmotiver samt fire tonstunge flyskulpturer, der er formet efter gamle bombe- og transportfly. De er op til 14 meter i længden og er fremstillet i galvaniseret stål og zink, men især af bly, som

Kiefer henter fra gamle huse i Paris. De er behængt eller belasset med tørrede opiumsplanter, blybøger og solsikker. Man måtte afmontere facaden for at få flyene ind i det kolossale rum. Nu står de ildevarslende fly inde i Copenhagen Contemporary's gråmalede, hangar-lignende udstillingsrum og kan sammen med kæmpemalerierne opleves foråret og sommeren over.

Flyene fremstår som forvitrede ruiner, som var der tale om rigtige, nedstyrte fly, der har ligget på havbunden i årtier, eller som er blevet efterladt i junglen og langsomt er blevet overlejret af naturen. De rummer et paradoks. For på grund af deres uhyre vægt ville de naturligvis aldrig kunne lette. De er en del af Kiefers dystopiske symbolsprog, som han fremmaner igen og igen for at minde os om den altid lurende krigsrædsler.

Malerierne, som er så monstret store, at man fortaber sig i dem, skildrer Gobi-ørkenen. Disse ørkenbilleder er "gødet" med betydning og fyldt med spor, som Kiefer

Anselm Kiefer: For Louis-Ferdinand Céline: Voyage au bout de la nuit. Copenhagen Contemporary, Papirøen. Til den 6. august.

nedfælder i dem. Ørkenen er et udstrakt, øde og vegetationsløst landskab, som går hånd i hånd med Kiefers dystopiske tilværelses- og historiesyn.

Hos Kiefer er den et symbol på verdens totale undergang – apokalypsen. Den kan opfattes som et symbol på den fuldstændige udslettelse af alt liv efter en atomkrig, som lægger hele Jorden øde. Samtidig ved enhver, der har oplevet ørkenen på egen krop, at den er et stilhedens uendelige rum, hvor man kan se stjernehimlen tydeligere end noget andet sted på Jorden. Og i ørkenen er der – trods manglende vegetation og vand – et mylder af liv. Slanger, insekter, vilde pattedyr, fugle – og ørkenplanter – trives her i bedste velgående.

Kiefer tog fotos under sin rejse til Gobi-ørkenen i Kina tilbage i 2002. Disse fotos fungerer som skitser til malerierne, der er malet i hans karakteristiske jordfarvepalet eller måske snarere brændte og svovlrigte palet. Malingen er lagt på, som var der tale om erosioner, og de mange linjer, højdedrag og dale er

riset ind i den pastose maling, som fremstår krakeleret som jord i en tørketid, når man går tættere på. Men oven over det hele svæver skyerne – vidunderlige lette skyer – som får en til at tænke på Turner, og spredt ud over firmamentet er der spredt en mængde solsikkefrø, der former en spiral eller er spredt løst rundt på fladen, som blev frøene sendt fra himlen for at gøde den golde ørken.

Disse solsikkefrø varsler en ny frugtbar tid i ørkenen, men minder for os danskere også om Vadehavs-fænomenet sort sol. Der er som altid hos Kiefer mange associationsmuligheder.

De fire malerier synes manet frem i en insisteren på materialets iboende kraft. De er taktile og dragende fysiske fortætninger. De materialetyngede malerier understøttes af metalben, så de er skudt lidt ud fra væggene og nærmer sig objektet eller reliet. De vipper på kanten mellem objekt og maleri. De repræsenterer maleri i det udvidede felt. For Kiefer er lærredet en slagmark, som

han går til angreb på. Han brænder det, rider i det, bygger på og river væk, hælder kemikalier på det, skriver på det med sin karakteristiske skrånede og lader det med betydning. Det er processuelle og tidskrævende billeder.

Anselm Kiefer genanvender

bestandigt sine temaer, der ikke kun kredser om Anden Verdenskrigs rædsler, holocaust og menneskenes hærgen, men også om kosmologi, alkymi, naturvidenskab og sidst, men ikke mindst, om litteratur. Som titlen antyder, er udstillingen en hyldest til den franske digter Louis-Ferdinand Céline (1894-1961), hvis debutroman, "Rejse til nattens ende", udkom i 1932.

Denne roman beretter helt usminket om Første Verdenskrigs rædsler, men også om poesiens og sprogets styrke. Kiefer er en dannet tysker, som hyppigt citerer fra kulturhistoriens store lager af viden og poder sine kloge værker med den. Men værkerne eksisterer i allerhøjeste grad på deres egne præmisser som

fuldgyldige billedkunstneriske udsagn. De er, de viser ikke. Det er ikke litterær kunst, men kunst, der ligger langt fra illustrationen.

Danskerne stiftede senest bekendtskab med kunstneren på Louisiana i 2010 på den store Kiefer-udstilling, ligesom de læsere, som rejser ud for at opleve kunst, har kunnet opleve værker af Kiefer på talrige udstillinger. Lige nu kan man eksempelvis i Paris opleve Kiefers dialogudstilling med Auguste Rodin på Rodinmuseet. De to kunstnere har blandt andet den fysiske tilgang til materialet til fælles – eksempelvis de ødsle spor i materialets overflade. Det er en interessant og gensidigt berigende dialog, hvor Kiefer har taget fat i Rodins livslange tema med de franske katedraler.

Copenhagen Contemporary er hovedstadens mest ambitiøse kunsthall – Københavns svar på MoMA, New Yorks berømte Museum of Modern Art. Den klarer sig igennem uden en eneste offentlig krone, men bliver pr. den 1. januar 2018 revet med sammen med den populære nabo Co-

▲ Anselm Kiefer genanvender bestandigt sine temaer, der blandt andet kredser om Anden Verdenskrigs rædsler, naturvidenskab og litteratur. – Foto fra udstillingen.

▶ **Hvor er det sørgeligt, at den rige by København ikke værdsætter sådanne blomstrende og generøse, nye tiltag.**

penshen Streetfood. Hvor er det sørgeligt, at den rige by København ikke værdsætter sådanne blomstrende og generøse, nye tiltag, som er vokset frem af sig selv. Der er tilsyneladende kun et parameter, som tæller i vores delige hovedstad: at bygge med så mange beboelseskvadratmeter samlet på et så begrænset areal som muligt; det vil sige med dyre lejligheder i højhuse.

Nyd det, så længe De kan, kære læser. Tag en tur over de nye broer, eller sejl i den dejlige havnebus og besøg Copenhagen Contemporary. Her vises verdenskunst i særklasse.

Manden, der heilede ved havet

Den udstillingsaktuelle tyske kunstner Anselm Kiefer har en konfronterende tilgang til sit hjemlands traumefyldte fortid, men søger også forsoning med den

portræt

AF LISE KABELL SØGAARD
lise.soegaard@k.dk

Nogen gange må man tale med store bogstaver for at få sit budskab igennem, og er der nogen, der i kunsthistorien har dyrket de store bogstaver, så er det ekspresionisterne. I begyndelsen af 1900-tallet var det de tabubelagte følelser, der fik et udtryk og trådte ud på lærredet fra kunstnerens indre.

Ud af efterkrigstidens Tyskland, fra 1960'erne og frem, fødtes imidlertid en ny form for ekspresionisme, hvor kunsten blev talerør for et opgør med sit lands voldsomme, tabubelagte og for mange stadig særdeles nærværende fortid. Et på én gang indre og ydre opgør.

En af de allervigtigste stemmer i dette opgør var og er Anselm Kiefer, hvis værker, i denne omgang fire krigsfly i bly og en række meterhøje malerier, man i disse dage kan opleve på udstillingsstedet Copenhagen Contemporary i København.

Anselm Kiefer er født i 1945 og kunne på den måde ikke være kommet til verden på et

mere passende tidspunkt. Han voksede op i en katolsk familie i Vesttyskland og har blandt andet sagt, at han ved sin første kommunion som ni-årig ventede at få en åbenbaring. Det fik han ikke, og så besluttede han at blive kunster.

Kiefer valgte i første omgang jurastudierne ved universitetet i Freiburg, men sprang i 1966 fra og blev optaget på kunstakademiet.

I 1969 vakte han opsigt med en række fotografiske værker, hvor han heilede – altså gjorde nazihilsen – blandt andet ved havet og iført sin fars soldateruniform fra nazitiden.

Moritz Schramm, lektor og ph.d. ved institut for kulturvidenskaber, Syddansk Universitet, peger på Kiefer som en af Tysklands største og vigtigste samtidskunstnere. Modsat eksempelvis forfatteren Günter Grass, der i litteraturen har insisteret på, at tyskerne må kunne tale om fortiden, så er han ikke så synlig i den offentlige debat – og så alligevel.

"Hvor Grass er et ordmenneske er Kiefer ham, der sætter billeder på fortiden. Kiefer lader billederne tale, og mange af hans billeder har

Anselm Kiefer

▶ **Født i 1945.** Tysk kunstner og skulptør, uddannet fra kunstakademierne i Freiburg og Karlsruhe.

▶ **Fokuserer især på** Tysklands krigshistorie og er inspireret af såvel komponisten Richard Wagner som den jødiske digter Paul Celan.

▶ **Er aktuell på** Copenhagen Contemporary på Papirøen i København, udstillede senest i Danmark på Louisiana i 2010-2011. Har desuden illustreret omslaget til Karl Ove Knausgård's seneste bog "Om sommeren" (2017).

taget et opgør med Tysklands historie. Han sætter spørgsmålstegn ved alt, og det er både Rote Armee Fraktion og nazitiden. Der ligger en mas-

siv interesse for alle de tyske tabuer," siger han.

I Anselm Kiefers kunst er der mere eller mindre konstante referencer til Anden Verdenskrig og holocaust, men ikke altid eksplicit. Hårde materialer som stål og rustet jern blander sig med luftige akvareller og åbne motiver som kors, stubmarker og skyer. Hår, der bliver til aske. Han er berømt for, på trods af de kæmpestore og omfattende værker, at være en af de kunstnere, der ikke har hyret assistenter til at lave "det beskidte arbejde" for sig.

"Jeg maler selv, ja, jeg er en dinosaur," sagde han i et af sine sjældne interviews, som blev givet på Louisiana i 2015.

Fra et dansk synspunkt kan fortiden måske virke som noget ganske oplagt at tage fat på, når man er kunstner, men når man taler om tyskerens forhold til deres egen historie, så skal man vide, at det først er omkring årtusindskiftet, at man for alvor har turdet se fortiden i øjnene, påpeger Moritz Schramm.

"Jeg ser ham som en del af en generation, der har taget et opgør med fortrængningen og tavsheden. De er vokset

ud af krigen og derfor også vokset op i tavshedstider. Man skal se tavsheden som det, de hele tiden arbejder op imod," siger han.

"Mange danskere tror, at tyskerne har haft et løbende skyldsbetynget opgør med fortiden, men realiteten er, at der nærmere har været en løbende konflikt mellem en konservativ fløj, som har holdt fast i fortrængningen, og så en venstreorienteret fløj, der med kunst, kultur og litteratur bliver ved med at

fastholde, at det er vigtigt at tale om det, der skete. Det er først i 2000'erne, at der er kommet ro i de debatter, at man er blevet enige om, at fortrængning ikke hjælper nogen eller noget."

Den ro er også kommet til udtryk i Kiefers nyere værker, hvor hans interesse for spiritualitet og tro bliver mere tydelig. Der er kristne teologiske referencer, elementer af jødiske og kristne mysticisme, alkymi og okkultisme. En form for søgen efter heling og

helhed i kølvandet på provokationerne, mener jagttage-re. Han har selv lidt kryptisk sagt, at kunsten for ham er spirituel, fordi den skaber forbindelser mellem det, der ellers er adskilt.

Et af fotografierne med den famøse nazihilsen fra 1969 genbehandlede Kiefer i øvrigt i 2010. Han tilføjede en stjernehimmel og skrev hen over et berømt citat af den tyske oplysningsfilosof Immanuel Kant: "Stjernehimlen over os/Moralloven indeni." ■

▲ Den tyske kunstner Anselm Kiefer (født 1945) er berømt for at være lidt af en dinosaur i kunsten. – Foto: Charles Duprat/2014.

Stort og småt langs Elben

Tyskland står i Reformations-jubilæets tegn. Begynd din **cykeltur** i Dresden, som byder sig til med sin Frauenkirche og Zwinger-palæ. Sachsiske Schweiz ligger en dagsudflugt væk med cykel og hjuldamper, og så er der **Meissen** med porcelænet, Torgau med Schloss Hartenfels og Katarine von Bora, og endelig **Lutherstadt Wittenberg** med Slotskirken og de 95 teser i 1517. Bestil din rejse nu – der er rift om pladserne i år.

På cykel ser du mere!

REFORMATIONEN
500 ÅR

Merlot
CYKELREJSER

www.merlot.dk
Tlf 33 32 77 32

